

УДК 930.253:[82+929](477)

К. І. КРИВОРУЧКО*

**“Я ДО ПОСЛІДНОГО СВОГО ВІДДИХУ
БУДУ ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ СВОГО НАРОДУ...”**

(Листи Ольги Кобилянської у фондах ЦДАВО України)

Публікуються листи Ольги Кобилянської до Микити Шаповала, Павла Богацького, Ольги Шаповал, що зберігаються у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади України. Ці листи – своєрідні документи, які відобразили риси світогляду письменниці, її літературно-естетичні погляди, незнані факти біографії.

Ключові слова: Ольга Кобилянська; епістолярна спадщина; Центральный державний архів вищих органів влади України; унікальний документ Національного архівного фонду.

“Я до послідного свого віддиху буду працювати для свого народу...” – ці зворушливі слова славної дочки українського народу Ольги Юліанівни Кобилянської, 150 років від дня народження якої відзначаємо в листопаді 2013 р., написані в одному з її листів, які зберігаються у ЦДАВО України.

Ольга Кобилянська – краса і гордість буковинського краю – внесла неоціненний вклад в українську духовність, а з нею і в світову культуру. В царстві правічних лісів і гір виростала ця Царівна – таємнича, висока, горда, маєстатична, безмежно талановита. Її твори випромінюють силу світла, добру силу, що пориває нас до сонця, до краси.

Формування Ольги Кобилянської як людини і письменниці відбулось у несприятливих, невідрадних умовах, в оточенні маломістечкової німецької та румунської інтелігенції. За її словами, навчилась читати спочатку польською мовою. Перша ліктура – чеські казки. Опановувати німецьку мову почала в народній початковій школі, всього вчилась 3–4 місяці української мови в однієї учительки-українки. А потім не було засобів для подальшого навчання. Про читання українських книжок годі було й мовити.

---

* *Криворучко Катерина Іларіонівна* – провідний науковий співробітник сектору публікації документів відділу використання інформації документів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України.

І ось у таких умовах народжуються шедеври, які стають національною класикою.

Велика сучасниця Великих Івана Франка, Лесі Українки, Василя Стефаника, Михайла Коцюбинського Ольга Кобилянська знала їх особисто і листувалася з ними. Особливо зворушливими були взаємне захоплення талантом і щира дружба між Ольгою Кобилянською та Лесею Українкою. В ЦДАВО України збереглися епістолярні свідчення цього, зокрема листи Лесі Українки до Ольги Кобилянської (машинописні копії) з особового фонду сестри Лесі Українки – Ольги Косач-Кривенюк. 10 травня 1899 р. із Берліна з клініки після тяжкої операції Леся Українка писала: “ Як прочитала я збірку її ... то здалось мені, що я от з сеї клініки зійшла на гірську верховину”. В іншому листі: “Мені здається, що цвіт папороті, якби він був, то був до Вас подібний... Хтось має силу, хтось багато може і буде могти і не загине, а зірве собі золоту зірку і цвіт папороті з землі і буде знати те, чого багато-багато інших людей не знають... Не всі мають те, що хтось має, має іскру в серці, огонь в душі, се, може, не дає щастя, але дає щось більше і вище від щастя, щось таке, чому не має назви в людській мові”.

У 1927–1928 рр. український світ відзначив 40-літній письменницький подвиг Ольги Кобилянської сотнями святкових академій. У ЦДАВО України (ф. 3859, оп. 1, спр. 163, арк. 135) зберігається текст-привітання Ольги Кобилянської від Українського Університету в Празі і особисто ректора академіка Олександра Колесси. В ньому своєрідно подано назви її творів (в тексті – розбивкою). Отже, зміст привітання вартий того, щоб навести повністю:

“Ц а р і в н і українського письменства думки і слова, що з болем

Н і о б и споглядає на рідну країну; висококультурній авторці н е к у л ь т у р н о ї : – славі і окрасі української землі, яка гордиться її п о к о р о ю : – всесторонньо розвиненій Л ю д и н і, що задивлена в надчоловіка, у непереможному поході д о с в і т а, веде в імя ідейних стремлінь, непереривно б и т в у із прозаїчним, невмолимим наступом реального життя – бажаю з цілого серця, при нагоді її ювілею іменем Українського Університету в Празі і моїм власним – щоби ще довгі і щасливі літа ішла із незломною енергією далі с в о є ю д о р о г о ю до сонячної мети творячи з дотеперішною силою і гімни та псалми п р и р о д и – і сонати людської душі”.

Понад 100 листів Ольги Кобилянської, що зберігаються у фондах ЦДАВО України, – це своєрідна епістолярна спадщина, унікальні документи Національного архівного фонду, які є важливим джерелом для вивчення не тільки постаті великої письменниці, її духовного світу, життєвого та творчого шляху, але й віддзеркалюють суперечливу епоху 20–30-х років минулого століття.

Пропонуємо читачеві 12 листів Ольги Кобилянської за період із 1918 р. по 1932 р. У публікаціях збережені індивідуальні особливості авторської лексики, правопису, пунктуації.

Читайте слова її зворушеного серця, яке до останнього віддиху билось для рідного народу, для Батьківщини – України.

“Хвилюючись, кажу я щире слово – усі мої думки тобі, народе вільний, і пісня серця, музика душі – тобі”, – зверталась до українського народу його славна дочка Ольга Кобилянська.

№ 1

Лист Ольги Кобилянської до Микити Шаповала¹

5 грудня 1918 р.

Чернівці, 5/12. 918

ул. Петровича 8

Дорогий мій приятелю! Я Вам вже стільки листів пересилала, що мені аж прикро поновно писати, не одержавши від Вас від червня ані одного словечка. Коло мене змінилось, я кинула перо, вже від трьох місяців, і то з великим жалем і огірченням, бо не устанно проти води плисти в мене нема фізичних сил. Ми прийшли до великої дотеперішної біди що нам нещастна війна нанесла – полонець під румунський караул. Скажу Вам на борзі що маємо вмісто культури – голод, муки² і несправедливість. Всі ми замкнені від світа і нічого не знаємо, хиба якісь непевні відомости доходять до нас. Коло мене голод і холод, я зажичуюсь – але се мені так тяжко робити, що день і ніч гризуся тим, і упадаю дуже на здоровлю. Вся моя надія була літом звернена на серпень, де я мала від Миколи Залізняка³ одержати свій літературний гонорар, як писали Ви в квоті 20000 карб. Але дурно вижидала я его, бо ні его, ні грошей (крім тієї одної тисячки карбованців що Ви вислали мені в червні с. р. через дра Когута) не бачила я і до сьогоднішньої днину. Звертаюсь до Вас приятелю щоб вислали Ви мені поки що з тих приналежних мені ще з гонорару 19 тисяч) три тисячі карбованців позаяк не знаю хто там в Києві з наших перебуває, то прошу Вас передати ті гроші на руки свояка пані Галі Бурачинської з Бергомету, професору учительського семинара – добродію Івана Боднара.

Сі гроші мені непримінно потрібні, на харч, дрова – що в нас не можна впрост здобути – і на нове помешкання – котре загадую в нояб. 1919 взяти – решта квоти гонорару нехай лишаєся в Вас, бо тепер тут зараз страшно більше грошей держати. Може зрозумієте моє положення товаришу. Хліба не можна дістати, дров також ні, хиба за високу ціну а ті з моїх що мене ту удержували матеріально відділені від мене, і навіть не знаю що з ними є. Як би Ви знали скільки упокорень, і понижень я мушу переживати ради кусника хліба для моєї хати, в котрій маю сироту по сестрі, свою стару доглядачку хорих і слугу – Ви б не няли віри. Жадна книжка не задержуєся в моїх руках, манускрипт закинений, а то що рвалось нове на верх... осталося в души і глумится.

“Острів мертвих” хтіла я ще по закінчяню послідної своєї розпочатої повісти написати, та дарма. Не годна. Мабуть скорше винесуть мене на “Острів мертвих” – чім я напишу его.

Напишіть, і висилайте гроші. Часом мені так жаль, і я чую що се було так давно... давно... як Ви ще памятали про мене. Будьте здорові.

О. Кобилянська

P. S.

Прошу дуже ті 3000 карб. вислати мені як змога в австрійських банкнотах, бо інші гроші, тепер тут не приймуть.

Сьогодні вийшли оповістки від Румунів щоб люде здавали муку – і скидали австрійські мундури і також ім давали!

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 169, арк. 1а-2. Автограф.

¹ Шаповал Микита Юхимович, літ. псевдонім М. Сріблянський (1882–1932) – громадсько-політичний діяч, поет, літературний критик, один із ідеологів і співредактор (разом із П. Богацьким) журналу “Українська хата”, співробітник газети “Село”. Провідний діяч УПСР. Генеральний секретар пошт і телеграфів УНР в уряді В. Винниченка. За доби Української Держави – провідний діяч Українського національного союзу. Міністр земельних справ в уряді В. Чехівського (грудень 1918 р. – лютий 1919 р.). З березня 1919 р. – на еміграції. Мешкав у Чехословаччині, очолював Український громадський комітет. У 1922–1928 рр. у Празі видавав журнал “Нова Україна”.

² Тут і далі підкреслено О. Ю. Кобилянською.

³ Залізняк Микола Кіндратович (1888–1950) – громадський і політичний діяч, науковець, публіцист, видавець, перекладач, дипломат. Член Київської “Просвіти”. 1914 р. став одним із засновників Союзу визволення України, незабаром вийшов, очоливши Закордонний комітет УПСР у Відні, де проводив активну публіцистичну діяльність (1914–1918 рр.). 1945 р. заарештований радянськими спецслужбами.

№ 2

Лист Ольги Кобилянської до Микити Шаповала

9 листопада 1919 р.

Дорогий приятелю!

Дуже велику несподіванку зробив мені Ваш брат¹ відвідавши мене тут. Ми так гарно прожили сих кілька день що був в мене з своєю приятелькою. Через него і обзиваюсь до Вас. Я не знала що Ви не на Україні; вислала саме перед приїздом довший лист до Києва до Вас. Жиємо в великім напруженю, і зрозумієте нас. При тій нагоді я дякую Вам щиро за ту підмогу котру я одержала від Вас сеї весни і котрою і жила доси, бо вже почала довги робити, так погано жилось мені.

Буду Вас лиш дуже просити як що се буде можливо мою прозьбу перевести в діло: а то щоб д. І. Лизанівський², котрому передали Ви мою літературну справу пильнував її, і щоб ні гроші ні книжки мої не пропали там, т. є. якщо ще не друкувались.

Незнаю нічого безпечного. Мала б я з Вами дор. прият. дуже багато говорити, та не стелится на жаль дорога до того. Я знаю що Ви змучені фізично і психічно, і що час Вам також, зажити вже спокійним житем, щоб віддатись тій праці, котру Ви найліпше любите.

Про себе не кажу нічо. Хтіла б я так дуже пожити ще хоть з років 5, але в своєї власній хаті; і не волочитись з кута в кут, так як доси.

Де що про мене розкаже Вам і брат ваш, бо не все можна писати. Спішусь, бо і брат спішиться. Маю гарні і поважні мотиви до оброблення, і буду писати, коли буде можна, вже писати. Прошу киньте мені кілька словечок. Вас і Ольгу Філяретовну³ поздоровляю як най ширше.

О. Ю. К.

11/9 919

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 169, арк. 4-5 зв. Автограф.

---

¹ Йдеться про брата Микити Шаповала – Миколу. Шаповал Микола Юхимович (1886–1948) – військовий, громадський і політичний діяч, генерал-хорунжий армії УНР.

² Іван Лизанівський (1892–1937) – громадський і політичний діяч, видавець, літературознавець, учень М. С. Грушевського, особистий секретар І. Франка. У квітні – серпні 1919 р. очолював управління преси й інформації та виконував обов'язки державного секретаря в уряді УНР Б. Мартоса. Після поразки національно-визвольних змагань залишився в УСРР. Автор літературознавчих студій про І. Франка, О. Кобилянську. В 1931 р. заарештований в справі “Українського національного центру”. 9 вересня 1937 р. Особливою Трійкою при Управлінні НКВС по Іванівській обл. засуджений до розстрілу.

³ Ольга Філаретівна – дружина Микити Шаповала.

№ 3

Лист Ольги Кобилянської до Микити Шаповала

27 березня 1920 р.

Чернівці

27/III 920

Дорогий приятелю!

Вже так довго не маю від Вас звістки що гадаю що Ви і забули що на Божім світі існує якась Кобилянська. А я часто і Вас згадаю і про Вас говорила, особливо коли жінка Вашого брата Миколи¹ в мене мешкала. Ви хорі бідні що живете в Karlsbadі? Що з Вами? Обізвітси дуже прошу. Сьогодні не багато можу Вам написати бо післанець що бере листи все дивиться на годинник і наглить.

Питаю на борзі лиш тільки що сталося з всіма тими моїми письмами² що мали вийти в Києві в “Серпі і Молоті” котрі перебрав Ів. Лизанівський і мав і гроші вислати. Боюсь що давно пропали а саме коли мені найтяжше буду через те велику страту мати. Я просила написати до вас в тій справі власне жінку Вашого брата Миколу панію Антоніну Шаповал она обіцяла се зробити, бо я тоді була хора обізвітсь до мене в тій справі хоч кількома словами, бо я дуже непокоюся чую “всей світ” друкує і пише і знов друкує всякий матеріал для України а про мої письма і чутка застигла. Чому се?

Що наш дорогий Євшан³ помер, мабуть знаєте не можу Вам виявити свій жаль і смуток за ним була одна правдіва зірка і та згасла. Що осталося? Ах Микита, скільки вже назбиралось на души і мовчить. Але не всі можуть тепер говорити, а я також тепер страшними обставинами засуджена на мовчання. Не маю спокою з надвору і з середини – а також хочеться ще написати “Острів мертвих”. Та де вже мені тепер писати.

Умилує
 Людмила Штефанівна
 № 11. а.

Кернберг 7
 27/III 920

Дорогий Микитко!

Все так добро не так ли? Дає
 гістьми усе розділ усе Бути
 діти усе на Божім обличчю і
 усе слава Божою милістю. А
 даєть: Дає у сараю і усе дає робу-
 ному, аніби не ками і ками дає
 дітями Микитко в мене і в тебе.
 Дає усе діти усе факти в Карла-
 баді? Усе дає усе? Усе факти усе
 факти. Сьогодні в сараю і усе
 дає усе і усе і усе і усе і усе
 дає і усе і усе і усе і усе і усе
 дає і усе і усе і усе і усе і усе

Лист Ольги Кобилянської до Микити Шаповала
 ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 169, арк. 7. Автограф.

Будьте здорові Микита і не забувайте на мене, а як лиш зможете так відпишіть конче.

Щиро здоровлю Вас мій дорогий і Ольгу Філяретовну.
Мій брат все ще гниє в полоні!!

О. Кобилянська.

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 169, арк. 7–8 зв. Автограф.

¹ Йдеться про Антоніну Шаповал.

² Письмами – тут: творами.

³ Микола Євшан, справжнє прізвище Федюшка (1889–1919) – літературний критик, співр. “Літературно-наукового вісника” і “Української хати”. Під час Першої світової війни був старшиною в австрійській армії й УГА, помер від тифу у Вінниці.

№ 4

Лист Ольги Кобилянської до Микити Шаповала

6 жовтня 1920 р.

ул. Балтінестера

ч. 11. а

Чернівці

6/10 920

Дорогий мій далекій приятелю!

Не знаю чи мої слова дійдуть до Вас. Поздоровляю Вас і Вашу дружину як найсердечніше бо так тяжко тепер обізватись до далеких приятелів. Приходжу вам подякувати за труд Ваш в справі допомоги для мене від Ліги укр. письменників. Я її одержала але на жаль вже так пізно, що коли вони опинились в моїх руках, я лиш з великою утратою могла їх ще на леї (румунська валюта) виміняти. Головно що помимо обіцянки деяких поважних добродіїв – виміняти мені ту допомогу, в Букарешті на леї, або щонайменше дати поштемплювати румунською стампілією, щоб не мала я тут втрати при виміні, – не вчинено сего, і я втратила так багато (в нас тут в Чернівцях вимінювались тоді) гроші на румунські леї що ледви що третю частину одержала себто лиш три тисячі 60 леїв. Коли в Вас пізнійше колись буде можливо виробити мені знов якусь допомогу то вченіт се, добрий приятелю.

Про себе небагато Вам скажу. Коли почуваю себе здоровійшою, то пишу потроху. Але дорогий Микито – Ольга Кобилянська вже не довго мабуть буде задержуватись на сім сьвіті. Доста нажилась. Підупадаю так через хоре серце на силах що іноді і по хаті не можу ходити. Мушу денно і по 4 годен перележувати. Ноги вже від часу до часу пухнуть. Від житевих ірїтаций і грубостей не можу відмежитись. Бож такі в мене житеві обставини, що нема в мене нікого хтоб мене щиро і обійняв і від прикростей охоронив. Вигода коштує гроші а де мій маєток? Тому знайте від мене самої дорогий мій – що не в добрій шкірі находитесь я. Жаль бо хотіла ще не одно написати. Загадала написати “Остров смерти” т. є. новелю і ще дещо інше. Або я знаю? А Ви добрий Микито? Як Вам жиєсь? Чи Ви здорові? Миле Вам ще потрохи сьвіт, і жите? Я вже змучена. Хтіла б ще дожити поворот бідного брата з Сібіру де ще і доси перебуває. Євшана нема. Его нема – всі мої добрі приятелі десь далеко або і забули та й не маю за чим на сім сьвіті жалувати.

Писати, писати! Се одно моє бажання – але то не додає мені сили. Раз серце не статкує, і буде всему кінець. Щиро щиро здоровлю Вас Микита.

О. К.

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 169, арк. 10–11 зв. Автограф.

№ 5

Лист Ольги Кобилянської до Павла Богацького¹

16 лютого 1921 р.

Чер. 16/II 921

Дорогий Богацькій!

Ваше письмо з 21/І с. р. я одержала і дуже врадувалась, і тішилась ним, бо все було в думці що Вас і всіх моїх добрих і щирих прихильників або повбивано або Господь зна що з ними пороблено.

Радує мене що як пишете і мої до друку злагоджені письма² не попропадали.

Я не мала жаль до Микити, бо ніколи він мені на мої письма не відписував, так що не знала остаточно що собі про него думати.

Радуюсь що може буде виходити щось “Европейского” певно не відмовляю своєї помочі, лиш на жаль довшого оповідання не маю бо оно в мене лише розпочате, а ще скоро і не буде виготовлене.

Сегодня я висилаю на руки посла М...ча³ оцей короткий нарис для “Віст. Евр.” може придасться. Де кілька коротших річей в протязі с. р. ще виготовлю коли не вмру, бо якби не дай Бог найшла на нас шаранча тоді знайте дорогі друзі що я вмру. В мене вже небагато здоровля осталося. Ходити лиш дуже коротко можу, віддиху не багато є – от ще плентаюся по трохи по сім світі до якогось часу.

Пишу сегодня лиш не багато, бо і то хто знає чи відійде сей лист через руки д. Сверг., бо Ваш лист прочитала я доперва по відході д. Сверг. Але може ще не відіхав.

Коло мене не багато чувати. Дуже терплю під тим що я так далеко від Європи. В новій повісті що її пишу хтілаб дати своєму народови як найбільше Европейскости і культури але чи вдасться мені? Чи буду мати ще сили і зовнішного супкоюю? Від того багато залежить.

Коли буде нагода пишті мені, я все Вам відпишу хоча пару слів. Чи п-і Тося Шаповал⁴ в Тар[нові]. Коли так, то поздоровте її 1000 раз від мене я від часу до часу журилась нею бо не знала і не знаю на певно де они чи здорови, і як її поводитися.

О. Кобилянська

Вам стискаю щиро руку! І дякую дуже за Ваше дороге мені письмо. О. К.

ЦДАВО України, ф. 3634, оп. 1, спр. 18, арк. 16–16 зв. Автограф.

¹ Богацький Павло Олександрович (1883–1962) – письменник та літературознавець, редактор, дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка. 1909–1914 рр. – засновник і редактор журналу “Українська хата”. За Української Центральної Ради – начальник міліції Києва, Директорії – столичний отаман і отаман Коша охорони республікан-

ського ладу. В 1920 р. емігрував до Польщі, потім до Чехії (Прага). Був редактором журналу “Нова Україна” (1922–1923 рр.). У 1949 р. виїхав до Австралії.

² Письма – тут: твори.

³ Йдеться про Мацієвича К. А. (1873–1942) – державного і громадсько-політичного діяча, міністра закордонних справ УНР, голову Української дипломатичної місії в Румунії у 1919–1923 рр. У 1923 р. Мацієвич К. А. емігрував до Чехословаччини, був професором Української господарської академії в Подєбрадах.

⁴ Дружина Миколи Шаповала – Антоніна Шаповал.

№ 6

Лист Ольги Кобилянської до Микити Шаповала

16 січня 1922 р.

Чернівці. 16/І 922,

ул. Балтінестера

ч/11. а

Дорогий приятелю!

Ваш лист з 26 грудня 921 я одержала. Довго ішов, і нераз було¹ [...] що не доходив. Аж дійшов. Я відчувала що він буде такого змісту, якого і справді є. Ви багато пережили і перебули; та найліпше то, що все такі, за той важкий час Ви стільки писали. Від Богацького я чула що Ви не сидите з заложеними руками, а пірнули в працю. Погляньте колись за собою і побачити меж кривавими слідами на Україні і свої білі листки що Вас в дома тепло привітають. Що до балачок з уст “галицьких гичи”, то мені справді, не добрі річі оповідано. Казали Микита шаліє... і т. п. Я не вірила, та все ж таки якось за Вас болючо було на души. Я Вас оправдувала тим, що Вас люди ніколи не вміли цінити, а ще менше Вас розуміли. Я жила далеко від Вас, в інших обставинах і боролася на свій лад. Що правда була дуже самотня. Оден дорогий незабутний мною (а і Вами і его жінкою) Евшан, писав до мене і від часу до часу як було єму можливо відвідував мене. Від часу як він помер, мені здаєся мій послідний мур, за моїми плечима розвалився і дедалі і я зсунуь на него. Багато десятків років промине заким знов побачимо між собою, знов стільки характеру, вміння, ніжности духовної сили і артистичного критика.

Мабуть самі Галичани винні що він мусів вмерти. Єго не треба було випихати в військо. Таких перел шанується. Ні, ні, дорогий приятелю, не лиш Вам він бракує – але і мені смутно на світі без того великого щирого, безкористного серця, що хтів сипати всім добром між людьми... і – не досипав...

Моя “арфа” в мені мовчала. Виривалося з дна души на верхи – не одно, але струни оставались мов параліжом діткнені – і не обзивались. Те що округ нас шаліло не дозволило ім обзиватися.

Деякі брали мені за зле що я не писала про свої “вражінья” з війни і лізли до мене, або випитували листами про них. Я на фронті не була, а про те, що тут і там досягало мою душу з надвору я писала. – Коли рускі війська зовсім з Буковини відтягались, – і укр. Управа виїхала – почалася страшна грабіж. На улици де я жила – не менше. Я втікла з своєї хати, і перебула через кілька ночей де инде. В кілька неділь по тім, я відхорувала дуже тяжко і “війну”, все напруження тілесне і душевне. Від того часу і не можу вже до цілковитого (хоч і яке мізерне воно в мене все було) здоровля назад прийти. Часто думала про Вас від

часу як Ви виїхали з Станіслава за границю. Як хтось раз про Вас оповідав. Довгий час не знала, де живите, зразу говорили що Ви в Женеві; видтак де інде в Швейцарії, то знов в Відні, аж від п. Тосі Шаповал довідалась що Ви в Карльсбаді. Коли Ваш теперешній лист, опинивсь в моїх руках, я довго важила его в руках, вгадуючи від кого він? Забула зовсім Ваш почерк – а що ще більше, не сподівалась цілком одержати яке небудь письмо від Вас. Вас не вязало нічо до мене. З моего пера не друкувалося майже нічого більше, Ви самі були заняті самою противною працею, всякій “літературі, чи поезії” – отже зовсім природно, що ми не мали що до себе в гості заходити, тим більше що мої письма до Вас не доходили. Так врадувалась Вашим листом. Нараз пізнала і Ваш почерк – і в уяві... станув той сам Ваш ліс, в котрім я собі Вас все уявляла і – Ольга Філяретовна – і все, все давне минуле. Лиш душа моя вже не та сама, що колись була. Так все минає Микита. Все. Лиш спокій чий обсерватор остався в мені... і мрійник і жажда хоровита майже жажда, туга за² [...] дещо оставить людям по собі; може щось сильнійше як я сама. Буду старатись. Дякую Вам щиро за опис моего “ювілею” в Празі, і за те що згадали мене “тихим не злим словом”. Коли хочете зробити мені одробину приємности, так вишліт в окремій коверті ту газетку де про мене писали. Люди – а радше – одна гарна людина – бувша приятелька Євшана, читала Вашу статю у Львові – і казала що так ніхто не вміє писати про мене як Ви. Я тут тієї газети ніде не дістану, як і взагалі до нас не доходять жадні галицькі часописі. Заборонено. Подавайте мені від часу до часу те, що можна буде в листі подавати. Книжки котрої бажаєте я не можу Вам вислати, бо такої ще в нас нема. Аграрне питання ще не переведене в Буков. Може з часом.

Ага, ще одно. Пишете мій дорогий приятелю, що Вас гнобить думка що не можете нічого для мене зробити. Хибаж не ви були ініціатором того що я торік одержала запомогу в квоті 20 000 німецько-австрійських корон, котрі на жаль мені так пізно вислано з Букарешту, що я при виміні з того майже 3 ту часть одержала. Ні, ні, Ви були одинокій на цім Божім світі під час війни, а Євшан другий що все про мене памятали і старали для мене. Тепер я маю дві комнати в моего брата Юліяна³ (саме в того що писав і пише ще словарі) гарний садик і жию дуже скромно. Продаю від часу до часу шматок своего невеликого хозяйства на селі і жию – доки дасть ся жити⁴. [Оденсти] правда ошукав мене добре з землею – і гадаю що я годна ще так як він пожити з років 20-30, аби дочикатись з своїх книжок маєтку – так як він з моїх, і з праць інших.

Що Ви втратили одного брата⁵ через большевиків, оповідав мій брат Александер, котрий по тяжких 7мох роках неволі, вернув перед двома місяцями до дому, і тепер перебуває через жінку у Відні, котра лічиться там на вухо... Він остаєсь там ще 14-день. Его адреса: Александер Кобилянський Відень IX, Frankgasse 6. Pension “Vienno”.

В разі б Ви були в Відні, то відвідайте его. Не одно цікаве розкаже. Хрестя Альчевска, побіліла, живе в злиднях – і хтілаб переїхати до Чернов. щоб тут жити. Та чи вспе? Ах... яка сумна доля України. Та не трачу надії. Земля нас все таки не проглине. Людей нам треба. Сильних характером, знаням і чеснотою... щоб на них будувати можна як на скалі.

Скіньчу. Я пишу, хоч не скоро друкувати буду. Розумію Вас, і Ваше теперішнє життя, і почування Ваші; але я вірю в Вас як все вірила. Будьте здорові – а Ольгу Філяретовну поздоровте від мене. Колись, колись, ми все такі може по-

бачимось на цім сьвіті. Ага! Я вірю, що мій “портрет” в Празі – не подібний до мене, бо і я на фотографії, з котрої він зроблений не подібна. Та щож, постарілась, починаю сивіти – то і щож...

Ольга Кобилянська

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 169, арк. 13–15 зв. Автограф.

¹ Далі одне слово нерозбірливе.

² Далі два слова не розібрано.

³ Кобилянський Юліан Юліанович (1859–1922) – педагог, мовознавець-лексиколог, перекладач. Професор у 2-й Чернівецькій гімназії (1897–1922). Уклав українсько-німецько-латинські словники.

⁴ Далі одне слово нерозбірливе. Можливо, “Оденсти”.

⁵ Йдеться про Шаповала Артема Юхимовича (1890–1919) – полковника армії УНР, який загинув у боротьбі з більшовиками біля Вінниці.

№ 7

Лист Ольги Кобилянської до Микити Шаповала

31 травня 1922 р.

Чернівці, 31/5. 22
ул. Балтінестера 11. а

Дорогий приятелю!

Всі Ваші доси до мене писані листи в числі 3 я одержала в раз з двома книжечками “Нової України”¹ – і дуже за них дякую. Я лежала чуть більше як 4 неділі хора, а і перед і потім була така занята, люде забирають мені своїми відвідинами стільки часу що більше мене тим² [...] як би я фізичну працю сповняла. Ну, але доки між людьми жиєм, без них таки все обійтись не можна.

Я прочитала Вашу “Панну в прозі” в день мого ювілею любий приятелю, прочитала – і щиро стискаю Вашу приятельську вірну руку. Ви з самого початку були тим що мене ліпше ба найліпше розуміли з душі, чім ті що близько а часом і найблизше коло мене стояли. Хто прочитав оту Вашу допись – отворив широко очи... і бачить мене вже не своїми а очима Вашого ума і вашої души. Здаєся Ваша та допись піде яко вступне слово і до збірки новельок що хотят тут Буковинці видати щоб в мій “ювілейний рік” скріпнитись трохи матеріально. Она, ще молода і бідна та громадка що займаєсь видавництвом. Мені се мило що они хотят Ваші слова поставити на вступі тих дрібних новельок і Ви може і не будете нічо проти того мати? Я так добре розумію Ваше тяжке положене там на чужині. Саме Ви... як той великий птах з півночі бетесь грудьми мабуть найгірше об чужі мури і вікна і кровавить і дармо – а сонця пока нема, і нема. Мусите заглиблятись в духову працю щоб себе не добити з жалю болно і нерозуміння гурту з надвору. До нас лиш десь колись дійде потайки якась часопись з далека, і я мов голодна³ [...] шукаю оком за Вашим підписом. Чи не побачу де его? І не бачу. Знаю Ви працюєте в іншим кирунку – і не губитесь по щоденниках. Не тратьте надії що сонце не зійде. Оно тепер лиш ослонене кривавою ослоною але колись впаде і она... і Ви побачите і ліс свій і землю свою... і поцілюєте її і виплачите свої слези... за котрими і она тужить відколи її не її щирі діти допчуть і маргують.

Коли я свою працю “Апостол черні”⁴ викінчу, а Ви будете ще в Празі, я вишлю її до Вас щоб Ваша рука справила мені мову і погладила... або потормосила її в перше. Тепер я вже поважно забираюсь до неї. Мусілам і через те переривати працю, що мало часу в мене було... і потім нараз таку массу дорожчих книжок випожичених дістала і скоро прочитати мусіла – що все інше пішло мені в кут.

Читайте індійця Рабіндраната Тагору⁵ “Націоналізмус” від так его чудову річ “Хата і світ”⁶ его всі маленькі твори... і Ви забудете свій біль... і вірте, те що Індійці витерпіли під панованем Англіїців – те само перебуваємо і ми. Читайте его в німецькім перекладі, він так пише... мов спокійно капає золоті каплі чуття, краси і розуму на папір...

Все модне що тепер іде в літературі, германській, се такий “шунд” такий бруд так споганює людску душу... розкладає молодіж – що аж гидко брати такі річі в руки. Аж тут нараз кинув з Індії оден мов сьвятий свої чисті, білі золотом пописані листки – і каже “люде, схаменітесь... виж люде... сотворені на подобіє Боже”... Киньте організуватись в машини, оружіє... сухі функції силу сухого егоїзму, і т. п. Нове століття іде... зачніт его, в такий а такий спосіб – між Вами Бог є...” – Ах, я Вам пишу а Ви се все може і добре самі читали. Чи не був він сам в Празі? Не мав відчиту, бо в Відні був.

Так я і мусіла зачитуватись в “Європу” і почасті і Азію, щоб тут себе в тім глухім циганськім болоті не згубити.

Може... може зможу сего року, як згромажу трохи грошей виїхати в свій Навгеім в Гессію, в серпни, щоб скріпитись знов на років кілька. В разі б не могла дістатись до Навгеім, то бодай до Францесбаду поїду. Тоді Ви мене з Ольгою Філяретовною відвідаєте – правда?... Може тоді вже і на божім сьвітї красше буде.

Я маю там в Празі одну гарну людину – жінку, се є співробітниця “Ceskoho Slova” ніяка пані Тереза Турнер. Зробіть з нею в тій редакції знайомість – гадаю що не пожалуєте. Особисто ми не знаємось, але ще від року мабуть 910 зробили писемно знайомість, она перевела декільки моїх новельок на чеське і видала їх в чеській “універсальній бібліотеці”. Яб рада знати чи она вже одержала з Берліна від чеського консуляту деякі мої на німецько переложені праці. Іменно “В неділю рано зільє копала”⁷. Відтак, вам знані “Лист засудженого вояки”⁸ і “Юду”⁹. Сі праці лежали в дра Романа Стоцького і він їх вислав через чеський консулят до пані Турнерової, котрі она і інше видасть в чеській мові. Щиро здоровлю Вас любий приятелю і Вашу Ольо Ф.

О. К.

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 169, арк. 17-18 зв. Автограф.

¹ Микита Шаповал був засновником і редактором громадсько-політичного та літературно-мистецького часопису “Нова Україна” (1922–1928 рр.).

² Далі одне слово нерозбірливе.

³ Далі одне слово нерозбірливе.

⁴ “Апостол черні” (1926).

⁵ Рабіндранат Тагор (1861–1941) – бенгальський і індійський письменник, поет, драматург, композитор, Нобелівський лауреат (1913).

⁶ Йдеться про роман Рабіндраната Тагора “Будинок і світ” (1915–1916).

⁷ “В неділю рано зілля копала...” – вперше надруковано в “Літературно-науковому віснику”, 1909, т. 45, кн. 9; т. 46, кн. 4-6; т. 47, кн. 7. Того ж року повість вийшла окремою книжкою: Кобилянська О. В неділю рано зілля копала. Оповідання. К., 1909, 161 с. За життя письменниці двічі друкувалася чеською мовою в перекладі Терези Турнерової, яка листувалася з О. Кобилянською, всіляко популяризувала її твори чеською мовою. Переклади Т. Турнерова робила за німецьким автографом О. Кобилянської.

⁸ “Лист засудженого на смерть вояка до своєї жінки” – вперше надруковано в московському журналі “Шлях”, 1917, № 3. Оповідання передруковано в “Літературно-науковому віснику”, 1922, т. 26, кн. 3. Зберігся автограф твору німецькою мовою, датований 1915 р. (ІЛ, ф.14, № 488).

⁹ “Юда” – вперше надруковано в журналі “Шлях”, 1917, № 2. Того ж року оповідання вийшло окремою книжкою: Юда. Новела. К., 1917, 116 с.

№ 8

Лист Ольги Кобилянської до Павла Богацького

12 вересня 1922 р.

Чернівці 12/9 922

ул. Балтінестера

ч. 11. а

Ласкавий добродію! Ваше ш. письмо не застало мене вдома. Я перебувала в Трансільванії в німецькій себто саксонській частині де побирала якісь купелі, бо виїхала туди до крайності ослаблена і хора. Там трохи скріпилася, та на жаль з поворотом в дорозі все лікування збавела.

Дуже глибоко в горах на границі Трансільванської і румунської був зірваний міст і шини. Та партія тягнулась цілий кілометр. Мені як і другим прихоридилося ночію між (факлями) смолоскипами переходити ту кляту провізоричну дорогу.

Мусите знати добродію, що я вже від років піхотою ледви $\frac{1}{2}$ – найбільше $\frac{3}{4}$ годин хожу пішки. Хоре серце і зпараліжована хоч лиш по частині нога не дозволяють. Ослаблена вже купелями... я ішла може $\frac{3}{4}$ чверти тієї дороги з найбільшим напруженням одягнена доволі тепло. Остаточні сили опустили мене і якийсь добрий вояк доніс мене до вагону, котрий вже давно переді мною був прочими подорожними заповнений.

Я приїхала майже цілком хора додому і серце ніяк не може впокоїтися. Вдома не застала я нічого доброго. Мій старший брат при котрім я вже третій рік проживала Юліян (автор словаря укр-латинського, укр. грецького (послідний жде видрукування) і румунсько-укр. та укр.-румунського – помер – і можете собі уявити яка моя душа розрита, утративши не лиш дорогого брата з котрим ми ще з найдалшої молодости дуже згаджалися але утративши і опікуна і щирого приятеля. Та нічого вже не допоможе. Треба забути якось інакше життя уладнити і далі жити.

Радуюсь по щирости що Ви ласкавий Пане опинилися врешті в “Європі”. Тяжке і гірке було Ваше дотеперішнє існуванє – не говорячи вже про Вашу психологію. А Ваші листи що були мені доручувані і котрі мене все так дуже займали я не все могла відповідати, тому що ті панки що їхали в вашу сторону не уважали за потрібне повідомити мене що я до Вас “обзивалася”. Найбільше наш так зв. “конзуль”. Не беріть отже хоч давніше мовчанья, я тому не винна.

Тепер що до справи. Дякую шанов. Редакції “Нов. Укр.” та своєму приятелеві М. Шап. за запрошування брати участь в журналі в “Нов. Україні”. Моя розпочата повість під заг. “Апостол Черні” ще не готова¹. Коли даліше не буду так безнастанно спинювана в писанню сей праці, може виготовлю в червни.

В Буковинськiм “Проміні” друкувалася моя улюблена новеля з життя селянського “Василка” з років 16-17, та коли не завадить “Нов. Україні” то хай шанов. редакція друкує її поновно, розумієся за гонораром.

На разі нового нічого не маю, хиба що тут або там перерву писанє повісти “Апос. Черні” (а мала зватись “Юлій Цезаревич”) маленькою новелькою; тоді також вишлю для “Нов. Укр.”.

Я вже мало маю здоровля. “Промінь” не зробить “Новій Укр.” конкуренцію. Я мусіла Буковинському гуртку де що до друку дати інакше булиб дуже нарікали – а мені все таке противне. Хотять з кількох дрібніших моїх посьлідних новельок видати відбитки книжочками продавати в немногих числах і як впевняють мене “станути на ноги!” Що було мені робити? Та я гадаю що про те можна “Василку” друкувати.

В нас є потрохи молодих сил і п-і Сидонія Гнідей². Побалакаю.

Лист до Хресті Альчевскої висилаю на руки Шапов., бо в нас не вільно.

Напишіть чи вислати Вам “Василку”? Киньте картку до мене але адреса німецька. Інакше не дійде. В нас д. погано.

ЦДАВО України, ф. 3864, оп. 1, спр. 18, арк. 20–21 зв. Автограф.

¹ В цьому листі тут і далі підкреслено синім олівцем.

² Сидонія Гнідий-Никорович (1888–1955) – письменниця.

№ 9

Лист Ольги Кобилянської до Микити Шаповала

20 квітня 1923 р.

Чернівці 20 цвіт. 23
ул. Балтінестера 11, а

Дорогий мій приятелю!

Я вже до Вас давненько не писала. Жию таким житєм що нічо в нім цікавого нема; а про звичайне переписуємось з д. Богацьким, і я знаю, що коли є що важнійше то він з Вами ділиться тим. “Нов. Україну” я одержала за місяці Січень і Лютий. Книжка дуже добре вражає і цікава змістом. Дальші числа ще не маю. Сегодня пишу до Вас бо д. Богацького може нема в Празі, бо на мої 2 картки і листа т. є. коротенька замітка вислана з другим письмом до Канади¹ – не маю ще жадної відповіді. Стипендію за Марот с. р. с. р. я одержала в квоті 2941 леїв і 15 банів – через Віденський банк. Ви незнаєте яка я Вам вдячна що Ви постаралися для мене оту запомогу.

В нас з дня на день гірше дієтси. Дорожня доходить до того що мабуть будем їсти раз на місяць ижа. Наших урядників жде найбільший голод і остануться на старість бездомні і без хліба.

Я що днини потрохи пишу. Довго не можу, бо немаю стільки сил. Може виїду знова сего року трохи в купилі до Саксонії. Як маєтєсь Ви і Ольга Ф.? Як Ваше здоровля? Знаю що Ви все інтензивно працюєте. Ждемо всі сходу сонця.

Надія мене піддержує, хоч іноді як бачиш стільки несправедливості округ себе вмерти хочеться. Але де є те покоління на котре можна б як на граніт числити? Одиниць замало, а гурти... де вони?

Я буду дуже щаслива коли закончу свою повість, але се ще не скоро буде. Так виходить що не може ще скоро бути. Крім неї, маю ще два нові дуже гарні і цільні сюжети до оброблення. Я працюю слава Богу. Часом мене аж ляк збирає що в мене ще стільки праці на “пляні” а то, чим день, “тим ближче до гробу”. Та се неважне, в мене до Вас інше діло.

Я Вас дуже прошу дорогий приятелю зробіт мені ту ласку і скажіть в Берліні Вашому знайомому (забула його імя) щоб був ласкав і закупив книжки котрі тут на карточці записані. Справа з книжками сьлідуюча. В тім, домі де і я живу, мешкає оден, дуже здатний і честний українець, молодий лісничий, з таким визначним знанням лісоводства і інженерства, яких меже нашими людьми рідко. Его тут шкода і поки на нашу територію, хоче ще деякі діла що ему до его фаху потрібно конче перестудіювати. Тимчасом всі ще тут в службі. Я живу з ним дуже добре. Поважний і коректний.

В нас тепер дуже тяжко за дрова. Він старає мені дрова, а я маю ему (так ми вмовилися) постарати з Берліна, отсі дві книжки, котрих тут хиба за тяжкі гроші закупиш. Прошу дуже, на мою стипендію за цьвітень, казати вислати на мою адресу сюди до Черновець ті книжки. З ними сплачу я ему не лише свій довг за дрова, (він грошей не хоче від мене брати), але і зроблю добре діло своєї людині, що сего варта.

З отсею прозьбою приходжу я нині до Вас і простіт що турбую Вас; але не маючи відповіді від д. Богацького я звертаюсь до Вас, бо утримую що д. Бог[ацький] або виїхав або хорий, або не одержав мій лист і дві картці. Щиро здоровлю, і киньте коли час і воля кілька словець.

О. Юліановна

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 169, арк. 20–21 зв. Автограф.

¹ Тут і далі підкреслено О. Ю. Кобилянською.

№ 10

Лист Ольги Кобилянської до Ольги Шаповал

28 лютого 1932 р.

Чернівці

28/II 1932

str. Odobesen 3

Bukowina – Romania

Дорога Олюсю сирітко моя!

Сьогодні одержала страшну відомість¹, і ходжу і питаю себе чи се дійсно правда, що його того дужого видпорного не стало? Чи се можливо щоб його не було... не було далі кому працювати? О, Олюсю... мімозо..., ми всі, що ми його знали, шанували ми всі, одні з близька другі здалека як я одна ми всі при Вас. Держіться, ради Ваших очей, ради його памяти, нехай Вас Господь кріпить.

Стискаю щиро, щиро Вашу руку, і будьте переконані що щирійше ніхто не поділяє – вашу утрату як я. Ох коби хоч пані Софія Руссова² була коло Вас... о

Олю, Олю як би Ви знали дуже близько душою я коло Вас...

Ваша Ольга Кобилянська

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 251, арк. 11–11 зв. Автограф.

¹ В листі йдеться про смерть М. Ю. Шаповала 25 лютого 1932 р.

² Русова Софія Федорівна (1856–1940) – педагог, громадська й культурно-освітня діячка. З 1909 р. – викладач на Вищих жіночих курсах і в Фребелівському інституті (м. Київ). На Українському національному конгресі обрана до УЦР (від просвітніх організацій м. Києва). Одна із засновників і керівників Всеукраїнської учительської спілки. Безпосередній організатор товариств “Просвіти”, курсів українознавства, підготовки підручників для українських шкіл. На еміграції – професор українських високих шкіл у Чехословаччині. До 1938 р. очолювала Головну українську національну жіночу раду.

№ 11

Лист Ольги Кобилянської до Ольги Шаповал

2 квітня 1932 р.

Чернівці 2/IV. 32
str. Odobesen 3

Дорога моя самотня мімозочко!

Ваш сумний лист з 19/III с. р. я одержала; я читала його чи не з слізми в очах, так і бачила Ваші слези меже словами і стрічками! Я розумію Вас дорога моя, розумію Вашу самотність і осиротілість. Час так скоро минає і так мало що потішаючого приносить, а вам то вже... пока нічо. Зтільки мені осталося по Микиті Юхимовичу що Ви дороженька, бо хоч зможимо собі про нього говорити. Тут його крім мого брата котрий лежить тяжко хорий в мене, в моєї хаті – і моєї вихованки-своячки, котра його бачила 12 літньою дівчинкою і з котрою я тепер жию (вона вже замужня) і дуже добре собі його затямила. Впрочім майже ніхто. Ба ще одна Пані його знала, в котрої і їй мужа ми з Микитою Ю. в горах бували і вона була цілком вісткою про його смерть переражена. Дякую Вам щиро за книжки... велику і малі... вони мене так за серце вхопили... що дійсно, що то не фраза коли я скажу – що мусіла плакати. Перед кількома днями дійшла до мене друга така сама невідраднa відомість як про покійника Вашого а то відомість що моя найдорожша приятелька ще з діточних літ, Ольга Устианович також перенеслась на той світ. Дві щирі мої приятельки, що покинули світ ще перед 3-ма роками, по них Микита Ю. а тепер і Олятко моє... оставили і мене саму. Тепер на мене пора приходиться... я все відчуваю. Раз мій вік, меніж осенею скінчилось 68, років – скільки мені ще остається... для життя з всіма моїми вадами, параліжом, нездоровим серцем? Я недавно майже цілий тиждень пролежала в постелі...

В мене є дуже багато роботи, і велика кореспонденція, до того не зачинаються двері, бо знайомі мого брата то з гір, то звідси щодня заходять і допитують як йому поводитися. А він бідний не на добрій дорозі, бо на легені хорує. Смерть не страшна, але довга лежа...

Висилаю на Ваші добрі руки лист до пані С. Руссової. Вона мені писала карточку і хоч не на мою адресу вислала я їй одержала!... Бідна і пані Руссова, він їй так бракує що не маєте понятія. Я не маю їй адреси, а коли вона є в вас,

то будь ласка, вишліть їй, сей недовгий мій листець. Від вас я випрошую собі, хоч час від часу кілька словець бодай на карточці хочу знати яке Ваше здоров'я і Ваш душевний настрій, і все буду вам і про себе вістки подавати. Цілую Вас і стискаю Вашу дрібоньку ручку!

Ваша

Ольга Ю. Кобилянська

Від добр. П. Богацького я дістала лист, і далі відпишу, але Ви мені перші.

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 251, арк. 13–14 зв. Автограф.

№ 12

Лист Ольги Кобилянської до Ольги Шаповал

28 квітня 1932 р.

Чернівці 28/4 932¹

str. Odobesen 3

Дороженька Олюсю Філяретовна!

Вчора одержала Вашу карточку з 25/IV 32. Вона застала мене в постелі; але що в мене багато праці, і кореспонденції я сьогодні встала, може і так поліпшена настане. Книжку “Ляхоманія” справді не дійшла до мене і я дуже жалую, що не одержала їй. Коли б вона дійшла до Польщі то воно булоб добре, вислати їй в коверті на адрес редакції “Нова хата” Львів–Ринок для п-і Ліді Бурачинської², а в середині на першій або другій картці то прошу написати щось для “Ольги Кобилянської” – і якось вона їй мені перешле. Лиш³ [...] книжка не була і від польської границі завернена. Наколиб і так не дійшла, то я звернусь до Букарешту до пресового бюро, і може туди зайде.

Що Ви дуже страдаєте і відчуваєте самотність, я Вас дуже розумію: добре що хоч маєте Тосю і Миколу Шап. Тосю я дуже добре знаю. Стільки була з нею разом в Чернівцях. Се розумна і щира людина і я не гадаю що вона змінилась, хоч пішли в дуже далекий і культурний край.

“Труд. Укр.” мені Микита Юх. все в великій коверті посилав – але я не все їй діставала.

Добр. Богацькому прошу передати мій привіт, листи Микити Юхимов. Я хиба дам переписати бо боюсь що оригінали мені попропадають. Вони мені за цінні! Але хоч би і переписані, я їх так скоро не злагоджу, бо не можу. Одна їх часть десь на поді запакована, а друга, хоч близша, та я якось тепер така нездорова і обтяжена працею – не молодаж вже і все припадає мені мінорно.

Про себе давайте мені карточками знати, і я буду вдоволена. Почтова оплата і багато тепер стоїть, то і Вам буде тяжко. Щиро стискаю Вашу руку небавом тут сьвяткувати Великдень, то нехай хоч здалека пожилаю Вам здорового і мирного Христос Воскрес!

Ваша Ольга Юліяновна

ЦДАВО України, ф. 3563, оп. 1, спр. 251, арк. 16–16 зв. Автограф.

¹ Лист написаний на поштовій картці.

² Бурачинська Лідія – журналістка, редактор журналу “Нова хата” у Львові (1930–1939 рр.) і з 1951 р. – “Наше життя” в Філадельфії, дослідниця народного мистецтва.

³ Далі одне слово нерозбірливе.

Публикуются письма Ольги Кобылянской к Никите Шаповалу, Павлу Богацкому, Ольге Шаповал, которые хранятся в фондах Центрального государственного архива высших органов власти Украины. Эти письма – своеобразные документы, которые отображали черты мировоззрения писательницы, ее литературно-эстетические взгляды, неизвестные факты биографии.

Ключевые слова: Ольга Кобылянская; эпистолярное наследство; Центральный государственный архив высших органов власти Украины; уникальный документ Национального архивного фонда.

There are published the letters of Olha Kobylyanska to Mykyta Shapoval, Pavlo Bohatskyi, Olha Shapoval, stored in the collections of the Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine. Those letters are original documents that reflect the features of ideology of writer, her literature and esthetic views, unknown facts of biography.

Key words: Olha Kobylyanska; the epistolary heritage; the Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine; the unique document of the National Archival Fond of Ukraine.